

İlâhsızlandırılması, Lübnan hükümetinin ülkenin tamamında hâkimiyetinin sağlanması, hükümete bağlı Lübnan güvenlik güçlerinin kuvvetlendirilmesi, Suriye'nin askerî güçlerini geri çekmesi alınan kararlar arasındaydı. Kasımda hem bu kararlar onaylandı hem de Rene Muavvad cumhurbaşkanı seçildi, ancak Muavvad'ın iki hafta sonra bir bombalı saldırı sonucu hayatını kaybetmesiyle yerine İlyas Hirâvî seçilerek cumhurbaşkanlığı seçimi krizi sona erdirildi.

Yeni dönem Lübnan siyasetinde Suriye'nin etkin rolü kabul edilerek normalleşme sağlanmaya çalışıldı. 1992 sonbaharında milletvekili sayısı 128'e çıkarılıp seçimler yapıldı. Milislerin silâh bırakmaları konusunda önemli başarılar elde edildi. 1989 Tâif Antlaşması, 1975-1990 arasında aralıklarla devam eden Lübnan iç savaşını sona erdirerek ülkede genel barışı ve siyasi istikrarı sağlamış görünmektedir. Şubat 2003'te Suriye askerî birliklerinin bir kısmını geri çekmekle birlikte Lübnan'da halen 20.000 civarında asker bulunmaktadır. Bu sebeple Suriye ile her alanda ilişkiler geliştirilmekte ve Lübnan'ın güvenliği açısından Suriye'nin Lübnan'daki askerî varlığı her iki ülke yetkililerince savunulmaktadır. Diğer taraftan İran, Hizbullah aracılığıyla Lübnan üzerinde etkisini sürdürmektedir. 3.600.000 nüfusa sahip bu küçük ülkede 200.000'in üzerinde Filistinli'nin çeşitli kamplarda varlıklarını sürdürmesi Lübnan-İsrail ilişkilerini hassas bir dengede tutmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevdet, *Târih*, I, 307-332; III, 103-107; Lutfi, *Târih*, VIII, 395 vd.; P. K. Hitti, *Lebanon in History, From the Earliest Times to the Present*, London 1957, tür.yer.; Leila M. T. Meo, *Lebanon. Improbable Development*, Indiana 1965, tür.yer.; A. Haluk Ülman, *1860-1861 Suriye Buhranı: Osmanlı Diplomasisinden Bir Örnek Olay*, Ankara 1966; M. Ma'oz, *Ottoman Reform in Syria and Palestine: 1840-1861*, Oxford 1968, tür.yer.; A. H. Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, Beirut 1968; S. H. Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, Beirut 1968, tür.yer.; A. I. Tibawi, *A Modern History of Syria Including Lebanon and Palestine*, London 1969; A. J. Baaklini, *Legislative and Political Development: Lebanon 1842-1972*, Durham 1976, tür.yer.; J. P. Spagnolo, *France and Ottoman Lebanon: 1861-1914*, London 1977, tür.yer.; Walid Khalidi, *Conflict and Vilence in Lebanon*, Harvard 1979, tür.yer.; M. Deeb, *The Lebanese Civil War*, New York 1980, tür.yer.; D. C. Gordon, *Lebanon. The Fragmented Nation*, London 1980, tür.yer.; Yûsuf el-Hakîm, *Beyrût ve Lübnân fî 'ahdi Âl-i 'Osmân*, Beyrut 1980; M. Adnan Bakhit, *The Ottoman Province of Damascus in the Sixteenth Century*, Beirut

1982, s. 54-81; E. Rabbath, *La constitution Libanaise origines, textes et commentaires*, Beirut 1982, tür.yer.; a.mlf., *La formation historique du Liban politique et constitutionnel. Essai de synthèse*, Beirut 1986, tür.yer.; Abdul-Rahim Abu-Husayn, *Provincial Leadership in Syria: 1575-1650*, Beirut 1985, s. 67-128; M. Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, Ithaca 1988; *Lebanon: A History of Conflict and Consensus* (ed. N. Shehadi - D. H. Mills), London 1988; Kamal S. Salibi, *A House of Many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, London 1988; a.mlf., *The Modern History of Lebanon*, New York 1993; a.mlf., *The Modern History of Lebanon*, New York 1993; a.mlf., "The Secret of the House of Ma'n", *IJMES*, IV (1973), s. 272-282; İrfan C. Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, Ankara 1989; N. Alamuiddin, *Turmoil: The Druzes, Lebanon and the Arab-Israeli Conflict*, London 1993; Engin Akarlı, *The Long Peace: Ottoman Lebanon 1861-1920*, London 1993; Leila T. Fawaz, *An Occasion for War: Civil Conflict in Lebanon and Damascus in 1860*, London 1994; B. Schenk, *Kamâl Günbulât: Das arabisch-islamische Erbe und die Rolle der Drusen in seiner Konzeption der Libanesischen Geschichte*, Berlin 1994, tür.yer.; Şinasi Altundağ, "Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Suriye'de Hâkimiyeti Esnasında Tatbik Ettiği İdare Tarzı", *TTK Belleten*, VIII/30 (1944), s. 231-244; M. Tayyib Gökbilgin, "1840'tan 1861'e Kadar Cebel-i Lübnan Meselesi ve Dürziler", a.e., X/40 (1946), s. 641-703; a.mlf. - M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Dürziler", *İA*, III, 665-680; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Lübnan", *İA*, VII, 104-107; D. Chevallier, "Lubnân", *EI*² (İng.), V, 791-798; Feridun Ermen, "Fahredden, Ma'noğlu", *DİA*, XII, 80-82.

ŞİT TUFAN BUZPINAR

LÜD (J)

İsrail sınırları içinde bulunan tarihî bir Filistin şehri.

Akdeniz kıyısındaki Yafa'nın 18 km. kadar güneydoğusunda ve Kudüs-Yafa arasındaki Şefelah ovasında kurulmuş bulunan Lüdd'ün adı Ahd-i Atîk ve Ahd-i Cedid'de Lod ve Lydda şeklinde sıkça geçer. Milâttan sonra 303'te İzmit'te (Nikomedia) öldürülen Saint George'un mezar kalıntıları veya sadece başı sonradan, hristiyan geleneğinde onun doğum yeri olarak bilinen Lüdd'e taşınmış ve mezarının üzerine yapılan kilise zaman içerisinde şehirle özdeşleşen bir mâbed halini almıştır. İslâm kaynaklarında da kıyâmetten önce Hz. İsâ'nın deccâlî bu kilisenin veya şehrin kapısında öldüreceğine dair rivayetlere yer verilmektedir (*DİA*, XXII, 472).

Ne zaman kurulduğu kesin biçimde tesbit edilemeyen, ancak Firavun III. Tutmo-

sis dönemi (m.ö. 1484-1450) belgelerinde adının geçmesinden milâttan önce II. binyılda var olduğu anlaşılan bu Ken'ânî şehir, uzun süren İsrâiloğulları hâkimiyetinin çeşitli aşamalarından sonra Romalılar tarafından zaptedildi. 70 yılında Kudüs'ün düşmesinin ardından yahudi haham okulu buraya taşındı. Hristiyanlığın ilk asırlarında piskoposluk olan şehrin adını III. yüzyılın başlarında Romalılar Diospolis'e çevirdiler; ancak bu isim fazla yaşamadı. 636'da barış yoluyla müslümanların eline geçen Lüdd, Emevîler döneminde bir ara mahallî idare merkezi olarak kullanıldı; Ermevî Halifesi I. Velîd'in (705-715) Filistin'e vali tayin ettiği kardeşi Süleyman'ın 4 km. güneyine kurduğu Remle'nin idarî merkez yapılmasıyla da gerilemeye başladı. 399'da (1008-1009) Fâtımî Halifesi Hâkim-Biemrillâh tarafından yıkılan Saint George Kilisesi'nin yerine Haçlılar 1150'de aynı adı taşıyan büyük bir katedral yaptılar ve şehrin adını da Saint George koydular. Hittin Savaşı'ndan (583/1187) sonra Selâhaddin-i Eyyûbî'nin yönetimine giren şehir, Memlükler zamanında Kahire-Dimaşk güzergâhının konaklama noktalarından biri haline geldi ve buraya Sultan Baybars'ın emriyle günümüze kadar ayakta kalan Ömer Camii yapıldı (667/1269).

Osmanlı döneminde idarî merkez Remle'nin gölgesinde köye dönüşen Lüdd sonradan ona bağlı bir nahiye merkezi oldu. 1552'de Kanûnî Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan tarafından Kudüs'te yaptırılan imaretin vakıfları arasında Lüdd arazisi de vardır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren belirgin bir gelişme gösteren Lüdd'ün nüfusu giderek artmaya başladı ve yüzyılın sonunda 2000'i Ortodoks hristiyan olmak üzere 7000'e ulaştı. Bu gelişmeyle birlikte Ortodokslar, harap ve metrûk halde bulunan Saint George Katedrali'ni yeniden inşa etmek için girişimde bulundular. Latin kilisesi mensuplarının itirazı üzerine Sadrazam Âlî Paşa, konuyu incelemek ve bir rapor hazırlamak üzere Suriye Valisi Mehmed Râşid Paşa başkanlığında bir komisyon kurdu. Eylül 1870'te incelemelerini tamamlayan komisyon Ortodokslar lehine görüş bildirince Latin kilisesine bağlı Haçlılar'ın yaptığı katedralin yerine onun kalıntılarından da yararlanılarak biraz daha küçük olan bugünkü kilise inşa edildi. Aynı yıllarda İngiliz arkeolog ve misyonerlerinin yoğun ilgisini çeken Lüdd'de Palestine Exploration Fund adlı kuruluş uzun süre devam eden arkeolojik araştırmalar başlattı ve mis-

yonerlik cemiyeti burada biri erkeklere, diğeri kızlara ait olmak üzere iki okul açtı; XX. yüzyılın başında ise Mekteb-i Maârif adı altında bir Osmanlı devlet mektebi kuruldu.

1892'de açılan Yafa-Kudüs demiryolu istasyonlarından biri Lüd'de idi; ayrıca şehrin Yafa-Kudüs ve Hayfa-Kahire ana yollarının kavşak noktasında bulunması önemini arttırıyordu. Bu durum İngiliz manda yönetimi döneminde (1920-1948) gelişmenin hızlanmasına sebep oldu. 1927'de meydana gelen bir deprem, yeni yapılanmanın eski yerleşim merkezinin dışına doğru kayması sonucunu doğurdu ve gelişmenin hızını arttırdı. 1934'te 4 km. kuzeyine bir havaalanı yapılması Lüdd'ün özellikle ekonomik açıdan gelişmesine büyük katkıda bulundu ve Lüd 1939'a kadar Remle kaymakamlığına bağlı bir nahiye merkezi iken altmış köye sahip yeni bir kazanın merkezi oldu. 1947 Birleşmiş Milletler paylaşım planında Lüd Filistin Arap topraklarında bırakıldıysa da 11 Temmuz 1948'de İsrail ordusu tarafından işgal ve ilhak edildi; iki gün sonra da 22.000 nüfusla birlikte burada oturan 10.000 civarında mültecinin tamamına yakını İsrail sınırları dışına çıkarıldı (Morris, s. 207). Böylece eski Lüdd'ün yerinde bu tarihten itibaren az sayıda müslüman ve hristiyan Arap nüfusun yaşadığı ve genellikle Arap ülkelerinden gelen yahudilerin yoğun biçimde yerleştirildiği yeni bir şehir oluşturuldu (2003 yılında nüfusu 57.000). İngilizler'in manda yönetimi döneminde yaptıkları havaalanının David Ben Gurion adı altında İsrail'in en büyük uluslararası havaalanına dönüştürülmesiyle Lüd, uçak bakım-onarımının yanı sıra sivil ve askerî uçakların yapımının da gerçekleştirildiği büyük sanayi kuruluşlarına sahip oldu; kâğıt, gıda, sigara ve elektrikli alet sanayileri de gelişmiş durumdadır. Şehrin tarihî eserleri arasında Ömer Camii ile onun mimarı Alâeddin Ali es-Sevvâk'ın yaptığı 1273 tarihli Cindâs Köprüsü başta gelir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kudüs Şer'iyye Sicilleri, nr. 348, s. 135-136; Makdisi, *Ahşenü't-tekâsım*, Leiden 1906, s. 176; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, V, 15; İbn Vâsil, *Müferricü'l-kürûb*, II, 403; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), I, 1, 3, 106; R. Pococke, *A Description of the East and some other Countries*, London 1745, II, 1, 3; L. d'Arvieux, *Mémoires du Chevalier d'Arvieux*, Paris 1785, I, 55; E. Robinson, *Biblical Researches in Palestine*, Boston 1841, III, 50; G. A. Smith, *The Historical Geography of the Holy Land*, London 1895, s. 163; Clermont-Ganeau, *Archaeological Researches in Palestine*, London 1896, II, 98-108, 341-346; U.

Heyd, *Ottoman Documents on Palestine*, Oxford 1960, s. 55-56, 143; Mustafa Murâd Debâğ, *Bilâdü'nâ Filistin*, Beyrut 1972, IV, 487; D. F. Payne, "Lydda", *NBD*, s. 760; A. Schölch, *Palestina im Umbruch*, Stuttgart 1986, tür.yer.; B. Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949*, Cambridge 1987, s. 207 vd.; *el-Cinân*, I, Beyrut 1870, s. 529; Adnân Bahîr, "Cevânibü min târihi Lüd el-'Osmâniyye fi'l-karni'l-âşir el-hicrî/es-sâdis 'aşer el-milâdî", *Havliyyât: Fer'u'l-âdâbi'l-'Arabiyye*, VI/1 (1991-92), Beyrut 1992, s. 5-17; F. Buhl, "Lüdd", *IA*, VII, 107-108; M. Sharon, "Ludd", *EP* (Ing.), V, 798-803; İlyas Çelebi, "İsâ", *DİA*, XXII, 472.

BUTRUS ABU-MANNEH

LÜKNET

(الْكُنَّة)

Telaffuzda pelteklik, tutukluk.

Sözlükte "pelteklik, dilde tutukluk, bazı harfleri gerçek mahreçleri dışında farklı yerden telaffuz etme" anlamına gelen **lüknet lükûnet** ve **lükûnet** olarak da geçer. Edebiyat terimi olarak "ibarede kelimelerin düzensizliğinden ileri gelen ve ancak kulak zevkiyle anlaşılabilen kusur" demektir. Bunu kekemelerin konuşmasını taklit ederek yazılmış, "kekemenâme" ve "pelteknâme" denilen manzumelerle karıştırmamak gerekir. "Ş" ve "r" gibi bazı harfleri doğru telaffuz edemeyecek şekilde dilinde tutukluk olan kişiye **elken** denir. İzzet Molla, Esad Paşa'nın sanat ehlini koruyup kollama, değerini bilme konusundaki meziyetini anlatma hususunda dilinin tutulduğunu, âciz kaldığını belirtmek için bu kelimeyi kullanmıştır: "Eyledi tab'-ı güher-perver-i Es'ad Pâşâ / Bün-i deryâ-yı hünerde beni lâîl ü elken." Divan edebiyatında Vüsûlî, Kâtibî, Ali Efendi, Sâbit ve Âşık Çelebi gibi bazı şairlerde **lüknet** bulunduğu bilinmektedir. Hatta Âşık Çelebi, bu özelliğin seyyid soyundan gelmesi dolayısıyla Hz. Hasan'dan kendisine intikal ettiğini söyler. Divan şiirinde **lüknetin** değişik şekilleri sevgiliye bir güzelliği unsuru olarak ifade edilmektedir. **Lükneti** olan güzeller, divan şiirinin alışılmış sevgili tipinin dışında gerçek hayattan alınmış bir sevgili izlenimi verir.

Bazı güzellerin **lükneti**, "ş" sesini "s" olarak telaffuz etmeleri onların gayri müslim oluşuyla ilgilidir. Şair bunu bir kusur değil aksine ağzının küçüklüğüne bağlı bir güzellik olarak kabul eder. Sevgilinin ağzı o kadar küçüktür ki şin harfinin noktaları sığmadığından kelimeyi sin şeklinde telaffuz etmektedir: "Şini sin

okuduğun muğbeçenin sanma galat / Dehen-i tengine sığmaz o bütün cirm-i nukât." Birtakım güzellerin **lükneti** ise "r" harfini söyleyememe (**Lükneti** var demem ol mâh-i cihân-ârâyı / Benzer ebrûma deyü ağzına almaz "râ"yı [lâedrî]), bazı sesleri uzatıp kısaltarak söyleme veya bazı harfleri tekrarlar şeklinde. Yine âşığın sevgilinin yanında heyecandan dilinin dolaşması da divan şairlerince bir **lüknet** sayılmıştır. Gelip **lüknet** zebân-ı âşıka vuslat telâşından / Dehânından çıkar güftâr gâhî râst gâhî keç (Enderunlu Vâsıf). Yabancıların Türkçe'yi farklı bir aksanla konuşmaları da **lüknet** sayılabilir: Hâliyyâ eyleseler bast-ı kelâm / Bellidir **lüknet-i Rûm** u A'câm (Enderunlu Fâzıl).

BİBLİYOGRAFYA :

Türk Lugatı, IV, 305; Ahmed Cevdet, *Nevâdirü'l-âsâr*, İstanbul 1258, s. 62; Harun Tolasa, *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy. da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I*, İzmir 1983, s. 189; Filiz Haçerlioğlu, *Âşık Çelebi Divanı* (yüksek lisans tezi, 1988), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 83; Cemal Kurnaz, *Halk ve Divan Şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler*, Ankara 1990, s. 117-123; Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. Cemal Kurnaz), Ankara 1992, s. 277, 286; Fuat Köprülü, "Âşık Çelebi", *IA*, I, 698; "Bebgâ", *TDEA*, I, 369.

CEMAL KURNAZ

LÜLEBURGAZ

Trakya'da
Kırklareli'ne bağlı ilçe merkezi.

Eski metinlerde Birgos, Burgos, Burguz, Çatal Burgaz vb. tarzında farklı şekillerde yazılan Lüleburgaz, Ergene ırmağının küçük bir kolu olan Lüleburgaz çayının (yukarı kesimindeki adı Poyrak deresi) kenarında kurulmuş tarihî bir kasabadır. Osmanlı döneminde Belgrad-Sofya-Edirne-İstanbul kervan yolunun en önemli duraklarından biriydi. Şehir, büyük bir bölümü hâlâ ayakta olan ve klasik Osmanlı mimarisini yansıtan külliye-lere sahiptir.

Kasabanın kuruluşu Bizans dönemindeki Arkadiopolis'e kadar uzanır (Jireček, s. 133; Tomaschek, CXIII [1886], s. 324). Burgaz ismi Yunanca "kule" anlamındaki **pyrgostan** gelir ve buradaki kalenin küçüklüğüne işaret eder. Irmak kenarında Bizans dönemine ait surun bir kısmı hâlâ durmaktadır. İlk Osmanlı kaynakları bu kalenin Osmanlılar tarafından 759-761 (1358-1360) yılları arasında alındığında ve ele geçirilmeden önce kalenin terke-